УДК 657.1
JEL: G34

ПРОЗОРІСТЬ У СИСТЕМІ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ: ОБЛІКОВА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ РОЗВИТКУ

©2020 ЦАРУК В. Ю.

УДК 657.1
JEL: G34

Царук В. Ю. Прозорість у системі корпоративного управління: облікова інтерпретація розвитку

Мета статті полягає в ідентифікації, критичному аналізі та дослідженні особливостей спектра параметрів прозорості в системі корпоративного управління та диференціації напрямів її розвитку для вдосконалення облікової системи підприємства. За результатами проведеного дослідження обґрунтовано актуальність і доведено практичну значущість процедури забезпечення прозорості системи корпоративного управління. Проаналізовано та диференційовано ретроспективні історичні аспекти виникнення проблеми необхідності забезпечення корпоративної прозорості. Визначено прозорість корпоративного управління як зовнішній фактор розвитку системи бухгалтерського обліку. Досліджено підходи до розуміння сутності корпоративної прозорості в системах принципів і кодексах корпоративного управління. Розглянуто поняття прозорості в контексті концепції гарного корпоративного управління. Встановлено відсутність єдиного та загального розуміння поняття прозорості в різноманітних стандартах і документах, які регламентують процес корпоративного управління. Обґрунтовано доцільність використання міжнародно визнаних облікових стандартів або кращих практик, що відповідають регулятивним очікуванням (IAS/IFRS та GAAP US), для забезпечення прозорості діяльності корпоративних структур. Актуалізовано пошук взаємозв'язку між розумінням поняття прозорості корпоративного управління та різноманітними обліковими конструктами (принципами обліку, якісними характеристиками фінансової інформації, цілями та завданнями облікової системи тощо), удосконалення яких забезпечуватиме підвищення рівня прозорості в корпоративних структурах. Установлено необхідність використання конвергованої концептуальної основи фінансової звітності для обґрунтування поняття корпоративної прозорості.
Ключові слова: *корпоративне управління, прозорість, облікова система, якісні характеристики корисної фінансової інформації.*
DOI: *https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-2-437-444*
Табл.: *1.* ***Бібл.:*** *17.*

Царук Василь Юрійович *– кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку та економіко-правового забезпечення агропромислового бізнесу, Тернопільський національний економічний університет (вул. Львівська, 11, Тернопіль, 46020, Україна)*
E-mail: *vasil-caruk@ukr.net*

УДК 657.1
JEL: G34

Царук В. Ю. Прозрачность в системе корпоративного управления: учетная интерпретация развития

Цель статьи заключается в идентификации, критическом анализе и исследовании особенностей спектра параметров прозрачности в системе корпоративного управления и дифференциации направлений её развития для совершенствования учетной системы предприятия. По результатам проведенного исследования обоснована актуальность и доказана практическая значимость процедуры обеспечения прозрачности системы корпоративного управления. Проанализированы и дифференцированы ретроспективные исторические аспекты возникновения проблемы необходимости обеспечения корпоративной прозрачности. Прозрачность корпоративного управления определена как внешний фактор развития системы бухгалтерского учета. Проанализированы подходы к пониманию сущности корпоративной прозрачности в системах принципов и кодексах корпоративного управления. Рассмотрено понятие прозрачности в контексте концепции хорошего корпоративного управления. Установлено отсутствие единого и общего понимания понятия прозрачности в различных стандартах и документах, регламентирующих процесс корпоративного управления. Обоснована целесообразность использования международно признанных учетных стандартов или лучших практик, соответствующих регулятивным ожиданиям (IAS / IFRS и GAAP US), для обеспечения прозрачности деятельности корпоративных структур. Актуализирован поиск взаимосвязи между пониманием понятия прозрачности корпоративного управления и различными учетными конструктами (принципами учета, качественными характеристиками финансовой информации, целями и задачами учетной системы и т. д.), совершенствование которых будет обеспечивать повышение уровня прозрачности в корпоративных структурах. Установлена необходимость использования конвергированной концептуальной основы финансовой отчетности для обоснования понятия корпоративной прозрачности.
Ключевые слова: *корпоративное управление, прозрачность, учетная система, качественные характеристики полезной финансовой информации.*
Табл.: *1.* ***Библ.:*** *17.*

Царук Василий Юрьевич *– кандидат экономических наук, доцент кафедры учета и экономико-правового обеспечения агропромышленного бизнеса, Тернопольский национальный экономический университет (ул. Львовская, 11, Тернополь, 46020, Украина)*
E-mail: *vasil-caruk@ukr.net*

UDC 657.1
JEL: G34

Tsaruk V. Yu. Transparency in the System of Corporate Governance: the Accounting Interpretation of Development

The article is aimed at identifying, critically analyzing and studying the features of the spectrum of transparency parameters in the corporate governance system and differentiation of the directions of its development to improve the accounting system of enterprise. The results of the carried out study substantiate the relevance and prove the practical importance of the procedure to ensure transparency of the corporate governance system. Retrospective historical aspects of the need for corporate transparency have been analyzed and differentiated. Transparency of corporate governance is defined as an external factor in the development of the accounting system. Approaches to understanding the essence of corporate transparency in the systems of principles and in the codes of corporate governance are analyzed. The concept of transparency is considered in the context of the concept of good corporate governance. A lack of a general and common understanding of the concept of transparency in the various standards and documents regulating the process of corporate governance is determined. The feasibility of using the internationally recognized accounting standards or best practices that meet regulatory expectations (IAS / IFRS and GAAP US) to

ensure transparency of corporate structures is substantiated. The search for the relationship between understanding the concept of transparency of corporate governance and various accounting constructs (accounting principles, qualitative characteristics of financial information, goals and objectives of accounting system, etc.) is actualized, improving which will ensure achieving a higher transparency level in corporate structures. It is determined that a converged conceptual framework of financial reporting should be used to substantiate the concept of corporate transparency.
Keywords: *corporate governance, transparency, accounting system, quality characteristics of useful financial information.*
Tabl.: *1.* ***Bibl.:*** *17.*

Tsaruk Vasyl Yu. *– PhD (Economics), Associate Professor of the Department of Accounting and Economic and Legal Support of Agro-Industrial Business, Ternopil National Economic University (11 Lvivska Str., 46020, Ukraine)*
E-mail: *vasil-caruk@ukr.net*

Однією з найважливіших вимог для забезпечення ефективного корпоративного управління в сучасних умовах є забезпечення прозорості діяльності корпоративних структур, що включає в себе прозорість як їх діяльності, так і процесу прийняття рішень суб'єктами, які мають на це відповідні повноваження. Прозорість діяльності корпоративних структур і прийняття рішень дозволяє різним видам стейкхолдерів ретельно аналізувати дії агентів, притягувати їх до відповідальності, а також створює необхідні умови для формування сприятливого інвестиційного клімату.

Питання забезпечення прозорості вітчизняних корпоративних структур є одним із актуальних напрямів досліджень в умовах сьогодення, на яке повинні звертати увагу науковці. Дослідження, проведене представниками компанії "Transparency International Ukraine" (2016 р.) [17], що стосувалося прозорості корпоративної звітності найбільших 50 державних і 50 приватних українських підприємств (компаній та холдингів), дозволило розрахувати Індекс їх прозорості. Виходячи з одержаних результатів лише 38 компаній зі 100 мають індекс більше 5 балів (з 10 можливих), а 30 з проаналізованих компаній мають індекс прозорості 0. Тобто, близько 60% усіх проаналізованих компаній не використовують політику прозорості під час здійснення управління ними. У середньому по проаналізованих компаніях індекс прозорості становив 3,1, що є достатньо низьким значенням і свідчить про необхідність підвищення рівня прозорості у вітчизняних компаніях.

Таким чином, незважаючи на зростаючу міжнародну тенденцію до підвищення прозорості діяльності корпоративних структур, для вітчизняних підприємств характерною є інформаційна замкненість та непрозорість діяльності (структур, процесів, операцій), тобто коли проголошені критерії прозорості залишаються лише на папері, не набуваючи широкого поширення та підтвердження корпоративною практикою. Це зумовлює необхідність проведення досліджень, спрямованих на розуміння сутності прозорості та обґрунтування шляхів її підвищення шляхом удосконалення облікової системи в корпоративних структурах.

Питанням корпоративної прозорості та пошуку напрямів її забезпечення присвячені праці Дж. Вельдмана, П. Верхезена, Ф. Грегора, Р. Кузіної, В. Ігумнова, В. Маркова, П. Морзе, П. Морроу, А. Педька, А. Соломона, Дж. Соломона, О. Рожнової, Б. Фанга, О. Харламової та ін.

Основним *завданням* статті є аналіз сутності прозорості в корпоративному управлінні та пошук шляхів її розвитку в контексті вдосконалення облікової системи підприємства.

На сьогодні забезпечення прозорості перед стейкхолдерами є ознакою здійснення гарного корпоративного управління, що відповідає сучасним вимогам етичної та ділової практики провідних компаній світу. Тому розробники кодексів корпоративного управління досить часто наголошують на тому, що хоча в міжнародних моделях облікового регулювання відсутні вимоги щодо повного та достовірного розкриття інформації про діяльність керівників, для забезпечення ефективного впливу на поведінку суб'єктів управління корпоративної структури необхідно заохочувати до публічного розкриття якісної облікової інформації про структуру її власності та інші особливості здійснення діяльності. Загальним фактором, що визначає успішність реалізованої в конкретній організації системи корпоративного управління, є те, наскільки вона прозора як для суб'єктів її регулювання, так і для зовнішніх стейкхолдерів.

Стейкхолдери повинні мати можливість перевіряти роботу органів управління корпоративними структурами, а також принципали повинні мати інструменти для здійснення моніторингу процесу прийняття рішень агентами. Тому прозорість слід розглядати також як один із важливих засобів зменшення інформаційної асиметрії між агентами та принципалами (власниками, інвесторами, позичальниками тощо) та боротьби з опортуністичною поведінкою агентів у корпоративних структурах з метою задоволення інтересів принципалів (акціонерів, працівників, клієнтів, громадськості та інших стейкхолдерів), що неможливо здійснити без наявності достатнього обсягу облікової інформації належного рівня якості, що може бути одержана лише за умови підвищення прозорості процесу її обробки та представлення. Таким чином, оскільки детальна та ґрунтовна інформація про діяльність корпоративної структури стає доступною для заінтересованих сторін, вони можуть вважати агентів більш відповідальними за їх діяльність та

вибір, який вони роблять, що врешті-решт має приводити до підвищення ефективності їх роботи.

Враховуючи той факт, що прозорість в умовах сучасного рівня розвитку корпоративного управління в розвинених країнах світу є характеристикою здійснення гарного корпоративного управління, тобто є певним орієнтиром або зразком, якого слід дотримуватися при побудові таких систем, П. Верхезен та П. В. Морзе (*P. Verhezen, P. V. Morse*) вважають, що корпоративне управління не може бути змістовно проаналізовано ізольовано та незалежно від ролі інститутів та державного управління, що стосується прозорості, справедливості та правової системи ринкового механізму [15, p. 29], зокрема і без дослідження системи обліково-аналітичного забезпечення корпоративного управління.

Сьогодні питання забезпечення прозорості корпоративного управління набувають все більшої актуальності, що підтверджується як неможливістю повного вирішення агентської проблеми в корпоративних структурах, свідченням чого є всесвітньо відомі корпоративні скандали початку XXI століття, так і ускладненням їх діяльності в умовах глобалізації економіки, що значно погіршує можливість перевірки ефективності діяльності агентів щодо досягнення ними стратегічних цілей корпоративної структури. Окрім економічних факторів, на актуалізацію проблематики забезпечення прозорості в корпоративних структурах в умовах сьогодення впливають такі соціальні фактори, як демократизація суспільства, підвищення рівня суспільної толерантності, підвищення уваги суспільства до соціально-екологічної проблематики, а також ціла низка техніко-технологічних факторів, зокрема полегшення процедури обробки, збереження, передачі та оприлюднення корпоративної інформації, підвищення рівня доступу до неї з боку різних груп стейкхолдерів і можливість часткового здійснення її аналізу в режимі реального часу.

Так, Дж. Вельдман, Ф. Грегор і П. Морроу (*J. Veldman, F. Gregor, P. Morrow*) у проєкті "Corporate Governance for a Changing World" [14], спрямованому на розробку системи корпоративного управління, яка підходитиме для викликів XXI століття, зазначають необхідність забезпечення прозорості в розрізі таких напрямів: 1) оплата праці менеджерів; 2) компенсації та додаткові винагороди менеджерів; 3) стратегія залучення інвестицій; 4) залучення інституційних інвесторів.

Уже більш загальне бачення ролі прозорості було підтверджено учасниками XXII Європейської конференції з корпоративного управління, що відбулась у 2018 р. у м. Софія (Болгарія). Зокрема, Е. Гоббс – партнер компанії "EY" – відзначив, що якщо підприємства хочуть повернути довіру суспільству, їм потрібно прийняти нове мислення щодо інформації, якою вони діляться про себе з іншими. Компанії повинні визнати легітимність суспільних очікувань щодо прозорості, якщо вони хочуть зберегти свою соціальну ліцензію на діяльність. Це має бути гарний інформаційний потік для покращення прийняття рішень, розподілу капіталу та підзвітності, не кажучи вже про кращу розробку політики [7, p. 9].

Як наслідок, в умовах фундаментальних змін, які на сьогодні відбуваються в бізнесі та в суспільстві, розробники «Звіту про корпоративне управління для Південної Африки (Кінг IV)» [11, p. 3], вслід за Д. Тепскоттом і Д. Тіколлом (*D. Tapscott, D. Ticoll*), які одними з перших відмітили, що прозорість революціонізує всі аспекти економіки та її галузей і змушує фірми переосмислювати свої основні цінності (коли підприємства повинні вперше зробити себе чітко видимими для акціонерів) [12], відмічають про виникнення тенденції радикальної прозорості, коли корпорації вже не можуть тримати свої дії в секреті як внаслідок розвитку технологій обробки та доступу до інформації, так і через необхідність глибшого розуміння їх впливу на навколишнє середовище та на суспільство в цілому.

Існування даної тенденції також підтверджують результати дослідження представників ОЕСР у 2019 р. [8, p. 130], якими було встановлено, що відбувається постійне зростання прозорості політики преміювання та рівнів преміювання. Зокрема, у 76% з проаналізованих юрисдикцій є обов'язковим або рекомендується розкриття інформації про індивідуальні винагороди.

При цьому також слід відмітити, що досягнення належного рівня прозорості не є повністю новою проблемою у сфері корпоративного управління – дана проблема завжди включалася до порядку денного при розгляді напрямів підвищення ефективності корпоративних структур, однак ідеальних інструментів для її вирішення знайдено так і не було, оскільки існує значна кількість особливостей діяльності корпоративних структур в окремих країнах та особливостей їх інституційного середовища, які не дозволяють відпрацювати єдиний набір засобів, котрі одразу дозволять вирішити всі існуючі проблеми. Наприклад, виникнення наприкінці 1990-х років фінансової кризи в азійських країнах, яка призвела до значних потрясінь у світовій економіці, на сьогодні вченими пов'язується з кризою корпоративної прозорості, тобто з відсутністю належних прозорих взаємозв'язків і взаємовідносин між урядом і корпоративними структурами, між керівництвом корпоративних структур і позичальниками тощо.

За результатами проведення історичного аналізу можна констатувати, що перші заклики щодо необхідності забезпечення прозорості корпоративних структур вперше почалися з'являтися в США після «Великої депресії» на початку 1930-х років, коли уряд встановив норми щодо оприлюднення для зовнішніх

користувачів основної інформації про стан і результати діяльності корпоративних структур з метою захисту їх від корпоративних зловживань. Однак окреме інституційне закріплення корпоративної прозорості відбулося набагато пізніше. Так, один із перших прикладів інституційної фіксації необхідності забезпечення прозорості фінансової звітності корпоративних структур можна побачити в «Кодексі Кедбері» (*Cadbury Code of Best Practice*) 1992 р., оскільки в його розробці брали участь представники Лондонської фондової біржі, які займалися питаннями підвищення надійності та достовірності фінансової звітності, що підлягала оприлюдненню. Зокрема, в розділі «Фінансові звіти», п. 4.48 даного кодексу зазначається, що чим більше діяльність компаній буде прозорою, тим точніше будуть оцінюватися її цінні папери [13, p. 32]. Таким чином, розробники «Кодексу Кедбері» намагалися показати роль облікової інформації у функціонуванні ринків капіталу та її значення в прийнятті інвестиційних рішень стейкхолдерами. Чим більш прозорою буде інформація про компанію, тим меншою буде невизначеність серед стейкхолдерів на ринку.

Сьогодні прозорість облікової інформації також пов'язують з ефективністю функціонування економічних систем у цілому. Так, О. В. Рожнова, В. В. Марков та В. М. Ігумнов відмічають, що світове співтовариство, яке занепокоєне недостатньою відкритістю суб'єктів економіки, іноді свідомо, іноді підсвідомо бачить вихід з багатьох економічних проблем у підвищенні транспарентності інформації фінансової звітності [2, с. 81].

З позиції подальшого вдосконалення бухгалтерського обліку прозорість відіграє важливу роль, оскільки вона є одним із зовнішніх факторів, який спонукає до подальшого розвитку облікової науки. З одного боку, звернення до прозорості відбувається в моменти, коли облікова система проявляє свою дисфункцію, наприклад під час виникнення корпоративних скандалів, а з іншого боку, необхідність підвищення рівня прозорості виступає причиною реконструювання чинної системи облікових знань, що врешті-решт має сприяти зростанню довіри до бухгалтерської звітності, що надається корпоративними структурами, та до фінансових ринків у цілому.

Про те, що прозорість є однією з найважливіших характеристик гарної системи корпоративного управління також і в сучасному бізнес-середовищі, свідчить її включення до складу різноманітних систем принципів корпоративного управління, які є достатньо несхожими між собою, однак мають загальне бачення щодо необхідності забезпечення прозорості діяльності корпоративних структур. У цілому розробка таких принципів спрямована на створення концептуальних засад, впровадження яких сприяє підвищенню якості корпоративного управління, і однією з найважливіших складових серед них є підвищення рівня його прозорості для різних видів стейкхолдерів (*табл. 1*).

Таким чином, у різних системах принципів корпоративного управління, які розробляються організаціями та міжнародними інституціями для підвищення ефективності корпоративного управління, належна увага приділяється забезпеченню прозорості (див. табл. 1), яка розглядається як складова окремого принципу або його окремий елемент. При цьому в результаті аналізу вищенаведених систем принципів можна констатувати, що в них відсутня єдність стосовно того, що виступає об'єктом прозорості, до якого належать спосіб здійснення корпоративного управління, облікова інформація, фінансові результати, фінансова звітність, інші види звітності та система корпоративного управління.

Окрім цього, у рамках окремих систем принципів корпоративного управління поняття прозорості використовується в ще більш ширшому значенні. Наприклад, у «Положенні про глобальні принципи корпоративного управління» [3] поняття прозорості використовується щодо різних аспектів діяльності корпоративної структури, зокрема щодо процесу висування, обрання та оцінки директорів, щодо політичної активності та лобіювання, системи ризик-менеджменту корпорації, щодо проведення тендерів на аудиторські послуги, щодо звітної інформації та політик агентів корпоративної структури. А в «Принципах корпоративного управління G20 / OECP» [1] поняття «прозорість» використовується стосовно ринків капіталу, практик корпоративного управління, управлінських структур, правил функціонування управлінських структур, ринку корпоративного контролю, політики корпоративного управління, вимог лістингу, фінансової звітності, процесу вибору членів ради директорів.

У розглянутих системах корпоративного управління поняття прозорості використовується як стосовно облікових даних та облікової інформації в різній формі (у вигляді різних видів бухгалтерської звітності), так і стосовно різноманітних складових системи корпоративного управління, ефективність функціонування яких залежить від рівня прозорості облікової інформації. При цьому в жодній розглянутій системі принципів корпоративного управління не наводиться чіткого визначення поняття «прозорість», однак вказується на його прямий взаємозв'язок з поняттям якості бухгалтерського обліку, зокрема що прозорість є одним із засобів її забезпечення. Однак прозорість та якість в системі бухгалтерського обліку є достатньо неконвенційними поняттями, виходячи з положень конвергованої концептуальної основи IAS/IFRS і GAAP US, оскільки вони не включаються ні до складу фундаментальних, ні до складу доповнюючих якісних характеристик фінансової інформації чи їх окремих елементів. До того ж, поняття прозорості

Таблиця 1

Розуміння сутності прозорості корпоративного управління в системах принципів і кодексах корпоративного управління

Системи принципів корпоративного управління	Розуміння сутності прозорості корпоративного управління
«Загальні принципи корпоративного управління» (ICAEW) [16, p. 3]	*Цілісність.* Рада повинна керувати компанією, вести свій бізнес справедливим і прозорим способом, який може протистояти уважному контролю сторонами
«Принципи корпоративного управління» (Асоціація "Business Roundtable" 2016 р.) [9]	*Точна та прозора фінансова звітність та розкриття інформації.* Керівництво несе відповідальність за цілісність системи фінансової звітності компанії та за точну і своєчасну підготовку фінансової звітності компанії та пов'язане з нею розкриття інформації. Відповідальність керівництва полягає в установленні, підтримці та періодичній оцінці внутрішнього контролю компанії щодо фінансової звітності та контролю та процедур розкриття інформації компанії, включаючи здатність таких контрольних процедур виявляти та стримувати шахрайську діяльність
«Загальноприйняті принципи корпоративного управління 2.0» (Розроблені провідними великими компаніями США, 2016 р.) [5]	*Важлива прозорість щодо квартальних фінансових результатів.* Компанії повинні складати необхідну щоквартальну звітність у більш широкому контексті своєї сформульованої стратегії та надавати прогноз, у разі необхідності, тенденції та показники, які відображають прогрес (або ні) у довгострокових цілях
«Положення про глобальні принципи корпоративного управління» ("International Ccorporate Governance Network", 2017 р.) [3, p. 34]	*Підвищення прозорості, розкриття інформації та звітності.* Інвестори повинні публічно розкривати свою політику та діяльність щодо управління та звітувати перед бенефіціарами чи клієнтами про те, як вони були здійснені, щоби бути повністю відповідальними за ефективне виконання своїх обов'язків
«Принципи корпоративного управління G20 / OECP» [1, с. 47]	*V. Розкриття інформації та прозорість.* Інформація повинна готуватися, перевірятися та розкриватися відповідно до високих стандартів якості ведення бухгалтерського обліку та розкриття фінансової та нефінансової інформації. Очікується, що застосування високих стандартів якості ведення бухгалтерського обліку та розкриття інформації приведе до значного розширення можливостей інвесторів щодо контролю за компанією, забезпечуючи зростаючу релевантність, надійність і порівнянність звітності, а також краще уявлення про результати діяльності компанії. Більшість країн допускають використання міжнародно визнаних стандартів фінансової звітності, які можуть сприяти підвищенню прозорості та порівнянності фінансових звітів та інших видів фінансової звітності між країнами
«Кодекс корпоративного управління для публічних лістингових компаній» [4]	*Розкриття і прозорість.* Компанія повинна розробити політику та процедури корпоративного розкриття інформації, які є практичними та відповідними до кращих практик і регулятивних очікувань. Компанія має забезпечити розкриття матеріальних і звітних нефінансових питань і питань сталого розвитку. Компанія повинна підтримувати комплексний та економічно ефективний канал зв'язку для поширення відповідної інформації. Цей канал має вирішальне значення для прийняття зваженого рішення інвесторами, зацікавленими сторонами та іншими зацікавленими користувачами

або транспарентності фінансової звітності останніми роками виступає об'єктом досліджень науковців у сфері бухгалтерського обліку. Тому одним із актуальних завдань для дослідників на сьогодні є пошук взаємозв'язку між розумінням поняття прозорості, як одного з чинників підвищення ефективності корпоративного управління та різноманітними обліковими конструктами (принципами обліку, якісними характеристиками фінансової інформації, цілями та завданнями облікової системи тощо), удосконалення яких забезпечуватиме підвищення рівня прозорості в корпоративних структурах.

Для більш глибокого розуміння сутності прозорості в корпоративному управлінні слід розглянути також поняття «гарного корпоративного управління», яке досить часто використовується в різноманітних кодексах і стандартах як певний приклад зразкової моделі, до якої мають прагнути наблизитися розробники системи корпоративного управління в конкретній організації. За результатами зустрічі представників країн, що входять до G20, які представляли міністри фінансів та керівники центральних банків (м. Анкара, 2015 р.), була складена Нота Генерального секретаря OECP, в якій зазнача-

ється, що гарне корпоративне управління – це засіб для створення довіри до ринку та цілісності бізнесу, що, своєю чергою, є важливим для компаній, які потребують доступу до власного капіталу для довгострокових інвестицій.

Доступ до власного капіталу особливо важливий для майбутніх компаній, що зростають, та для збалансування будь-якого збільшення залучення коштів [1, с. 3]. Тобто, одним із основних завдань забезпечення прозорості є формування довіри про діяльність корпоративної структури в постачальників капіталу, передусім інвесторів та інституційних інвесторів, а також і в позичальників, що дозволяє збалансовувати наявний у компанії капітал. Окрім цього, прозорість забезпечує впевненість вищого керівництва корпоративних структур у процесах прийняття тактичних і стратегічних управлінських рішень, а також впливає на діяльність працівників корпоративної структури. Таким чином, впровадження прозорості на всіх рівнях корпоративної структури дозволяє залучити до її діяльності найкращих (найефективніших) постачальників капіталу, посилити взаємодію з різними стейкхолдерами (клієнти, постачальники, міжнародні партнери тощо) та зберегти у своєму складі найкращих працівників.

На противагу вищенаведеному корпоративна структура з непрозорою діяльністю матиме більші затрати на залучення капіталу та незадоволених працівників, які знижують ефективність її функціонування. Низька прозорість діяльності корпоративної структури створює передумови для приховування агентами рішень та дій (несприятливий відбір, моральний ризик, утримання), спрямованих на задоволення власних інтересів, що не збігаються з інтересами принципалів, зокрема, це особливо стосується поганих новин про результати діяльності, які впливають на одержувану агентами винагороду (бонуси, премії тощо). Таким чином, низька прозорість діяльності корпоративної структури послаблює здатність принципалів належним чином дисциплінувати агентів, внаслідок чого відбувається неефективний розподіл наявних ресурсів та загальне зниження ефективності функціонування корпоративної структури.

Довіра до діяльності корпоративної структури повинна розглядатися на основі врахування часово-просторових параметрів її функціонування, тобто, постачальникам капіталу потрібна інформація про її минулі результати діяльності, поточний фінансовий стан і структуру капіталу, про її перспективні плани розвитку та про можливі ризики, виникнення яких може перешкоджати досягненню встановлених корпоративних стратегій.

Водночас незрозумілими залишаються якісні характеристики, яким має відповідати прозора облікова інформація в рамках концепції гарного корпоративного управління. У результаті проведеного аналізу систем принципів корпоративного управління, які були опубліковані останніми роками, до складу таких характеристик відносять точність та своєчасність («Принципи корпоративного управління» [9]), необхідність та прогнозність («Загальноприйняті принципи корпоративного управління 2.0» [5]), історичність та публічність («Положення про глобальні принципи корпоративного управління» [3, p. 34]), достатність («Принципи корпоративного управління для американських компаній, що перебувають в лістингу» [6]), релевантність, надійність і порівнянність («Принципи корпоративного управління G20 / OECP» [1, с. 47]).

Однак при цьому можна знайти чіткіше розуміння прозорості в більш ранніх кодексах корпоративного управління, зокрема в «Принципах гарного корпоративного управління», випущених іспанським інститутом директорів-адміністраторів у 2005 р. Так, згідно з даним документом, під принципом прозорості розуміється концепція, що передбачає необхідність повного, правдивого, справедливого, симетричного та своєчасного виходу на ринок з інформацією, що відображає управління, організацію, діяльність, показники та результати, особливо враховуючи операції з пов'язаними сторонами та конфлікти інтересів [10, p. 18].

Основною причиною відсутності чітких характеристик поняття суттєвості в сучасних системах принципів та кодексах корпоративного управління вважаємо публікацію у 2010 р. Радою з міжнародних стандартів концептуальної основи фінансової звітності, в якій була розроблена система якісних характеристик фінансової звітності та у складі якої було відсутнє поняття прозорості. Внаслідок цього зникла потреба в розробці окремої концепції, яка б характеризувала процес підготовки та оприлюднення якісної інформації в корпоративних структурах. Саме тому в «Принципах корпоративного управління G20 / OECP» [1, с. 47] зазначається, що прозорість забезпечується застосуванням міжнародно визнаних стандартів фінансової звітності або шляхом розкриття політики і процедур, які є практичними та відповідають кращим практикам і регулятивним очікуванням, як це визначено в американському «Кодексі корпоративного управління для публічних лістингових компаній» [4, p. 2]. Прикладом таких міжнародно визнаних стандартів або кращих практик, що відповідають регулятивним очікуванням, є міжнародні моделі облікового регулювання IAS/IFRS, GAAP US, для яких на сьогодні функціонує конвергована концептуальна основа зі своїм набором чітко та ієрархічно структурованих якісних характеристик фінансової інформації.

З іншого боку, в інших сучасних кодексах корпоративного управління, наприклад у «Звіті про корпоративне управління для Південної Африки (Кінг IV)», надається визначення поняття прозорості без прив'язки до якісних характеристик облікової ін-

формації, а основний акцент робиться на її розгляд як елемента системи підзвітності (*accountability*). Зокрема, під прозорістю в даному документі розуміється однозначне та правдиве здійснення підзвітності таким чином, що процеси прийняття рішень та бізнес-діяльність, наслідки та результати (як позитивні, так і негативні) легко можна виявити та порівняти з етичними стандартами [11, p. 18]. Тобто поняття прозорості, згідно з даним підходом, взагалі стосується дій різних видів суб'єктів корпоративного управління, на яких покладена відповідальність перед іншими суб'єктами та перед якими треба буде звітувати, а тому не може використовуватися в дослідженнях для вирішення загальної проблеми забезпечення корпоративної прозорості.

ВИСНОВКИ

Проведений аналіз сучасних кодексів корпоративного управління, систем принципів його здійснення, а також найкращих практик гарного корпоративного управління дозволив встановити, що на сьогодні відсутнє єдине та загальне розуміння поняття прозорості в різноманітних стандартах і документах, які регламентують процес корпоративного управління, що є наслідком викорінення даного поняття із систем міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності. При цьому проблема забезпечення прозорості діяльності корпоративних структур залишається невирішеною, а тому дане поняття та його конвергенція із суміжними обліковими поняттями та категоріями є об'єктом дослідження сучасних науковців у сфері як корпоративного управління, так і бухгалтерського обліку.

У більшості сучасних засобів інституціоналізації корпоративної практики зазначається, що прозорість у корпоративних структурах забезпечується застосуванням міжнародно визнаних облікових стандартів або кращих практик, що відповідають регулятивним очікуванням, прикладами яких є міжнародні моделі облікового регулювання IAS/IFRS та GAAP US. Регуляторами даних моделей у 2010 р. була розроблена конвергована концептуальна основа фінансової звітності, в якій наявна чітко визначена та структурована ієрархія якісних характеристик фінансової інформації, що мають використовуватися для обґрунтування поняття корпоративної прозорості та встановлення ролі системи бухгалтерського обліку в ній. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Принципы корпоративного управления G20/ОЭСР. URL: https://www.iia-ru.ru/upload/iblock/0f1/0f174cac13747b3895aa57a53afab352.pdf
2. Рожнова О. В., Марков В. В., Игумнов В. М. Транспаєрентность как приоритетное направление повышения качества отчетности предприятий. *Известия МГТУ «МАМИ»*. 2013. № 1. С. 80–84.
3. ICGN Global Governance Principles / International Corporate Governance Network. 5th ed. 2017. 36 p. URL: http://icgn.flpbks.com/icgn_global_governance_principles/ICGN_Global_Governance_Principles.pdf
4. Code of Corporate Governance for Publicly Listed Companies. SEC, 2016. 42 p. URL: http://www.sec.gov.ph/wp-content/uploads/2015/10/2017_02CGFD_BoardG%C3%87%C3%96sGovernanceResponsibilities.pdf
5. Commonsense corporate governance principles. URL: https://www.governanceprinciples.org/
6. Corporate Governance Principles for US Listed Companies. URL: https://isgframework.org/corporate-governance-principles/
7. Corporate governance toward a new culture for disclosure, transparency and anti-corruption // Key findings of the 22nd European Corporate Governance Conference that took place in Sofia, Bulgaria, 19 April 2018. EYGM Limited, 2018. 20 p.
8. OECD Corporate Governance Factbook 2019. 182 p. URL: http://www.oecd.org/corporate/Corporate-Governance-Factbook.pdf
9. Principles of Corporate Governance. URL: https://corpgov.law.harvard.edu/2016/09/08/principles-of-corporate-governance/
10. Principles of good corporate governance. Code of Good Practice for Boards and Directors. Madrid : Institute of Directors-Administrators, 2005. 24 p.
11. King IV Report on corporate governance for South Africa 2016 / Institute of Directors in South Africa, 2016. 120 p. URL: https://www.adams.africa/wp-content/uploads/2016/11/King-IV-Report.pdf
12. Tapscott D., Ticoll D. The Naked Corporation: How the Age of Transparency will Revolutionize Business. N. Y. : FreePress, 2012. 368 p.
13. The Financial Aspects of Corporate Governance. London : The Committee on the Financial Aspects of Corporate Governance and Gee and Co. Ltd, 1992. 90 p. URL: https://www.uksa.org.uk/sites/default/files/press_releases/19920727_uksa_on_cadbury.pdf
14. Veldman J., Gregor F., Morrow P. Corporate Governance for a Changing World : Report of a Global Roundtable Series. Brussels and London: Frank Bold and Cass Business School, 2016. 100 p. URL: http://www.purposeofcorporation.org/corporate-governance-for-a-changing-world_report.pdf
15. Verhezen P., Morse P. V. Fear, Regret and Transparency: Corporate Governance Embracing Disclosure and Integrity // World Bank-NACC Publication. 2010. October. P. 27–53. URL: https://www.nacc.go.th/files/article/attachments/20191202141138105.pdf
16. What are the overarching principles of corporate governance? What we think: a dialogue in corporate governance. New challenges initiative. ICAEW, 2013. 6 p. URL: https://www.icaew.com/-/media/corporate/files/technical/corporate-governance/dialogue-in-corporate-governance/what-are-the-overarching-principles-of-corporate-governance.ashx
17. Yakymchuk D., Voitsitskyi Yu. Transparency in corporate reporting in Ukraine: Private and State-Owned Enterprises. Kyiv : Transparency International Ukraine. 56 p. URL: https://ti-ukraine.org/wp-content/uploads/2017/02/TRAC_ti_rating_eng_web-1.pdf

REFERENCES

"Code of Corporate Governance for Publicly Listed Companies". SEC, 2016. http://www.sec.gov.ph/wp-content/uploads/2015/10/2017_02CGFD_BoardG%C3%87%C3%96sGovernanceResponsibilities.pdf

"Commonsense corporate governance principles". https://www.governanceprinciples.org/

"Corporate Governance Principles for US Listed Companies". https://isgframework.org/corporate-governance-principles/

"Corporate governance toward a new culture for disclosure, transparency and anti-corruption". *Key findings of the 22nd European Corporate Governance Conference*. Sofia, Bulgaria: EYGM Limited, 2018.

"ICGN Global Governance Principles". International Corporate Governance Network. 2017. http://icgn.flpbks.com/icgn_global_governance_principles/ICGN_Global_Governance_Principles.pdf

"King IV Report on corporate governance for South Africa 2016". Institute of Directors in South Africa, 2016. https://www.adams.africa/wp-content/uploads/2016/11/King-IV-Report.pdf

OECD Corporate Governance Factbook 2019. http://www.oecd.org/corporate/Corporate-Governance-Factbook.pdf

"Principles of Corporate Governance". https://corpgov.law.harvard.edu/2016/09/08/principles-of-corporate-governance/

"Printsipy korporativnogo upravleniya G20/OESR" [G20/OECD Corporate Governance Principles]. https://www.iia-ru.ru/upload/iblock/0f1/0f174cac13747b3895aa57a53afab352.pdf

Principles of good corporate governance. Code of Good Practice for Boards and Directors. Madrid: Institute of Directors-Administrators, 2005.

Rozhnova, O. V., Markov, V. V., and Igumnov, V. M. "Transparentnost kak prioritetnoye napravleniye povysheniya kachestva otchetnosti predpriyatiy" [Transparency as a Priority for Improving the Quality of Enterprise Reporting]. Izvestiya MGTU «MAMI», no. 1 (2013): 80-84.

"The Financial Aspects of Corporate Governance". London : The Committee on the Financial Aspects of Corporate Governance and Gee and Co. Ltd, 1992. https://www.uksa.org.uk/sites/default/files/press_releases/19920727_uksa_on_cadbury.pdf

Tapscott, D., and Ticoll, D. *The Naked Corporation: How the Age of Transparency will Revolutionize Business*. New York: FreePress, 2012.

Veldman, J., Gregor, F., and Morrow, P. "Corporate Governance for a Changing World : Report of a Global Roundtable Series". Brussels and London: Frank Bold and Cass Business School, 2016. http://www.purposeofcorporation.org/corporate-governance-for-a-changing-world_report.pdf

Verhezen, P., and Morse, P. V. "Fear, Regret and Transparency: Corporate Governance Embracing Disclosure and Integrity". World Bank-NACC Publication. 2010. October. https://www.nacc.go.th/files/article/attachments/20191202141138105.pdf

"What are the overarching principles of corporate governance? What we think: a dialogue in corporate governance". New challenges initiative. ICAEW, 2013. https://www.icaew.com/-/media/corporate/files/technical/corporate-governance/dialogue-in-corporate-governance/what-are-the-overarching-principles-of-corporate-governance.ashx

Yakymchuk, D., and Voitsitskyi, Yu. "Transparency in corporate reporting in Ukraine: Private and State-Owned Enterprises". Kyiv : Transparency International Ukraine. https://ti-ukraine.org/wp-content/uploads/2017/02/TRAC_ti_rating_eng_web-1.pdf